

Kielitieteen periaateseikkoja.

Orientering i språkvetenskap. Under redaktion av professor H. S. NYBERG. Stockholm 1943. Bokförlaget Natur och Kultur. 185 s.

Upsalan »Språkvetenskapliga Sällskapet» pani syyslukukaudella 1942, jolloin oli kulunut 60 vuotta seuran perustamisesta, toimeen luentosarjan tarkoituksena kielitieteen opiskelijain perehdyttäminen tämän tieteen periaatekysymyksiin. Seemiläisten kielten professori H. S. NYBERG on julkaissut yllä mainittuna kirjana nämä luennot yhtä lukuun ottamatta. Viime aikoina huomattavasti karttunut ruotsinkielinen yleiskielitieteellinen kirjallisuus on näin saanut taas mielenkiintoisen lisän.

Professori Nybergin oma esitys »Betydelseutvecklingens problem», jota

professori W. O. Renkonen on selostanut tämän vuoden Virittäjässä ss. 89—90, selvittelee mm. sosiaalisten tekijäin osuutta merkityksen muuttumisessa. Valitettavasti esimerkkiaineisto on pääasiallisesti seemiläisistä kielistä, mikä suuresti vaikeuttaa kirjoituksen luettavuutta. Kokonaan sosiologiselta kannalta tarkastaa kieltä professori TORGNÝ T. SEGERSTEDT kirjoituksessaan »Ordens betydelse och sociala funktion». Hänen tarkastelunsa päätulos on, että sanoilla on kolmenlainen sosiaalinen funktio: ne ovat sen käyttäytymisen symboleja, jolla reagoimme esineisiin, ne kirvoittavat ryhmänjäsenten toimintaimpulsseja, ja ne ovat ryhmänjäsenten yhteydentunteen luomisvälineitä. Kielimaantieteestä ja sen tuloksista antaa perusteellisen, monin kartin valaistun esityksen professori NATAN LINDQVIST. Tohtori OLOF GJERDMAN tekee selkoa fonetiikan tehtävistä ja metodeista. Hän yhtyy niihin fonetiikan tutkijoihin (mm. Arvo Sotavaltaan), jotka lukevat fonetiikan kielitieteen piiriin, pitäen onnettomana sitä, että eksperimentaali- eli, niinkuin hänen mielestään pitäisi sanoa, instrumentaalifonetiikka tahdotaan erottaa kielitieteestä. Professori BJÖRN COLLINDER käsittelee deskriptiivistä ja historiallista kielentutkimusta osoittaen, kuinka niiden työmaita on vaikea pitää erillään toisistaan. Dosentti CARIN FAHLININ esityksestä »Syntaktiska problemställningar», jossa on runsaasti esimerkkejä eri kulttuurikielten lauseopillisista erikoisuuksista, käy selville, että lauseopin ongelmia koetetaan selittää historiallisia, deskriptiivisiä, vieläpä filosofisia ja psykologisia menetelmiä käyttäen.

Professori Nybergin luennossa esiintyy seuraava maininta suomen kielestä (on puhe kielistä, jotka osoittavat ilmeistä vastenmielisyyttä lainasanoja kohtaan; tällaisia ovat esim. nykysuomi, islanti ja arabia): »Suomen kielen vastahakoisuus lainasanoja kohtaan perustuu olennaisesti kielen omalaatuisuuteen, konsonanteista ja konsonanttiyhtymistä köyhään äänneistöön, joka vain varsin vähässä määrin voi assimiloida vieraita äänneitä. Sellainen kansainvälinen sana kuin *telefoni* ei soveltunut laajalle yleisölle, kun *f* puuttuu suomesta; muodostettiin kotoinen sana *puhelin*, sanasta *puhelen* 'tala'. Mitään periaatteellista vastenmielisyyttä vieraita sanoja kohtaan ei nykysuomella kuitenkaan ole; jos äännesuhteet sallivat, sellaiset voivat vaikeudetta päästä kieleen: *novelli*, *romaan*i, *teksti*, *matematiikka*, *passi*, *ruusu* (ros) ym.»

E. A. S.